

Свети Атанасије Пароски

Посланица о неумесности додатка Тропара 3. часа у Литургији

„Истогд, у виду посланице, О ДОДАЦИМА у Божанској Литургији:
«Господе, Који си Пресветога Твога Духа», итд“.

„Најпреподобнијем* у Христу ми брату квр Јеротеју, целив из душе и поздрав братски шаљем,

Ево, брате најжељенији у Христу, већ ти је испуњена молба љубави твоје. Пошто се учинило разложним оно што сам претходно рекао о кварењу свештених молитава Божанске Литургије и Божанственога Златоуста и Небојављенога Василија, велим за оно о Божанском и неизрецивом пресуштатвљењу (μετουσίωσις),¹ затражио си да ти то и писмено доставимо, ради свога већег обавештења и одбране и доказа другима. Како правилно чиниш не говорећи више оно што је уметнуто (= Тропар 3. часа) као непримењено и страна и неумесно овим свештеним молтвама (у Светој Литургији).²

И дакле, узевши у руке εὐχαρίστας оне трудове сада долазимо и на испуњење датогд ти од нас обећања. Јер ми се, љубљени, чини добрим да, ради користи простијих свештеника, да то (питање) изложим простијим језиком.

Започињем, пак, од првог почетка (ових) речи, који је следећи:

јер су пре мене други то увидели.

Има можда тридесет и више година када се догодило у школи Свете Горе³ да чујем први пут од некога – а ко је то рекао уопште се не сећам – да је

* Из рукописа светогорског Манастира Ксенофонта, Бр.88 (шир 21x55), из 1797.г. (преписивач „монах Василијан – Лукас Апостолоникс“), стр.367-391 – невидано до сада. – Захваљујемо се препод. игуману Маг. Ксенофонта Архим. Максиму и библиотекарима, посебно јеромонаху Јерониму, на љубазном прекуцавању овог драгоценог рукописа, иначе познатог већ Гл. Порфирију Успенском (*Историја Афона...*), од кога је петн користио и в.Кипријан Керн у својој *Εκχαριστήριји*, (Париз 1953, стр... (в. српски превод ове драгоцене студије. Шибеник...)

¹ Из употребе овог израза, иначе римокатоличког схоластичког, види се да је и Св.Атанасије Пароски био под извесним утицајем тада доминирајуће западне теологије у богословљу и код брајних православних на Истоку....

² У рукопису стоје ови јаки изрази: ὀφνεῖα καὶ ἕβρα τῶν ἱερῶν εὐχῶν καὶ ἀλλόδοξα. – Ради се о уметнутом Тропару 3. Часа у Анафору Литургије Златоустине и Василијеле, тебоже ради појачања Епиклезе (против римокатоличког изостављања Епиклезе), који додатак уствари кварит словесни, синтактички и богословски смисао Свете Анафоре, у којој су све молитве обраћене ка Богу Оцу, док се текст уметнутог Тропара обраћа Христу...

³ То је Богословска школа, звана *Αἰθωνίσις*, основана у мал. Ватопеду XVIII век, којом је ру-

молитва Свете Литургије некарене (αἰμαρῆν) и да је каснији додаток „Господине, може Пресвијатно Твојеио Духа“ и даље до „и учини“ овај Хлеб.⁴ Да је то („и учини“) – говораше овај ученик – оно што је повезано са претходно прочитаном молитвом Златоустовом (у Анафори), то јест: „Исидориле /Духа Твоио Свѣтѣио/ на нас и на њредлежеће Даре ове, и учини Хлеб /овај/“... и остало даље.

Кац је он то рекао, ми који смо то чули лако смо схватили да је правилно говорно, и да та ствар тако стоји. Али смо остали у недоумици: ко се и када усудио да унесе ове додатке, и да ли, пошто је то тамо (-у Служебнику) ишписано и свуда обзнањено, може неко, без осуде, да то мимоиђе (=изоси-та); или опет, ако то говори, да ли добро чини што то говори? И тако се разијосмо.

Догодило се да сам ја потом ишао на Крф, и имајући то на уму – била је тада година 1760 – запитах о томе тамошње учитеље, то јест блаженог учитеља Јеремију, као и двојцу наших светилника, господина Евгенија (Вулгарис),⁵ који је и господину Никифору Теофокису био учитељ, и блаженог папа-Анатолија Спануласа, људе обојицу заиста философе и многоучене, како унутрашњег (-црковног), тако и спољашњег (-светиовног) образовања, који обојица сагласно и без много размишљања одговорише: да је то додаток неких каснијих неукних (људи), и да сами они, литургишући, нису га говорили.⁶

Да се старе Литургије налазе без тога (dogmatika)

Кац су (ми) они тако одговорили, вративши се са Крфа, служио сам као јерокирик (-ириповедник) у Месолонгију (=Јужни Ејир). И пошто се догодило да сам то рекао у обичним разговорима, ово где, једнога дана, дође ми неко и даде ми у руке једну рукописну књигу, говорећи да је то лични рукопис блаженог учитеља Гордија. А тај Гордије беше човек мудар и велике врлине, пореклом из области Аграфа (-у ѡлтинима Ејира), и иза себе је оставио велико име мудрости и спољне (=светиовне) и црквене науке. А звао се правим именом Анастасије, а Гордије му је било надимак. Био је у једној варошици на Истоку учитељ, где је нађен и напред речени његов рукопис и друге неке књиге; а садржавао је (рукопис) само три Литургије, то јест две потпуне,

молитва Евгеније Вулгарис. Она школа и данас постоји у Кареји, седишту Свете Горе, у најпоследњем Скиту Светог Андреја.

⁴ Реч је, дакле, о *Тројару 3. часа*.

⁵ Евгеније Вулгарис је већу прима писао против додатка *Тројара 3. часа* у Анафору Свете Литургије, а сâм га никад није ни читао, како говори и наш писац даље.

⁶ То да неки свештеникслужатељи, приликом служења Св. Литургије, пису уочиште читали на-квацино уметнути (у 15. веку) *Тројар 3. Часа* у Кинону Епхаристије, види се и из овог догађаја, и из много ниже наведеног, то јест из сачуваних рукописних *Служебника* из времена после појаве и употребе у употребу штампаних *Служебника* са овим додатком, тј. током 16-19. века, када је, како видимо и знамо, изостањен овај додаток и у штампаним грчким *Служебницима*.

Златоустову и Великога Василија, и трећу Пречеосвећену. Добивши, дакле, у руке (тај рукопис), са одговарајућим према том човеку уважавањем и са интересовањем прегледах пажљиво обе Литургије, и – истину говорим у Христу – ни у једној ни у другој не нађох од тога (дodatка) ни слога, него је све (у тексту Литургије) било сједињено претходно са следећим (тј. без прекидања лодиком), како су то Божански Оци од почетка саставили. А није ни много стар овај мудри Гордије; живи су и данас људи који су га познавали.

После тога, отишавши из Месолонгија, године 1767, дођох у Солун, одатле пређох, због страха од тадашњих непријатеља, у Свету Гору; имајући потребу за неком књигом, потражих је у библиотеци (Манастира) Ватопеда, где лежаху могобројне књиге, и тамо нађох два пергаментна *Илтијарија* (=литургијска свитка), у којима су, са дивном уметношћу и много вештинне написана златом зглавља и позлаћени написи, биле три Литургије, као и у рукопису Гордијевом, како напред рекох. И заиста, ни овде се ништа не нађе од тих (додатака). После две године, вративши се опет у Солун, имајући потребу да погледам старе књиге у Митрополији, и да нађем неку корисну, нађох и тамо један *Илтијар* од пергамента, и опет претражих и тамо обе Литургије, и нађох да је исто као код Гордија и у Вартоломеју (тј. без додатка). И што да говорим много? И овде, у Новом Манастиру (Νέον Μονήν), на Хијосу, нађосмо један папирни *Илтијар*, и он немаше тога (додатка), што може да потврди свако својим очима.

Да и тумачи Литургија уопште не наводе ове додатке.

После разматрања старих рукописа, прегледах пажљиво и тумаче Свештених Литургија, и ни код њих не могах наћи ни једну реч од тих (додатака). Тако се и из тога види да су то (новији) додатци, и то додатци врло скорашњи. Јер, остављам божанског Германа, Патријарха Цариградског (†733.г.), остављам и свештеног Николаја Кавасилу, митрополита Драча,⁷ пошто су они старији, и њихови списи се не налазе онуда да би их свако видео, него наводим Свештеног Симеона Солунског (-14...), којег је књига и најпознатија и приручна је да је прегледа свако, па нека је узме и ко хоће да се увери, и нека добро размотри тумачење божанског пресунтаствљења (μετασχηματισμός, тј. *Светле Анафоре*), и видеће да он само дословно говори једино оне речи Божанских Отаца, а од овога (додатка) нема ни слога.⁸ Постоји такође и други млађи од овога тумач Божанске Литургије, простим језиком, мада је врло лош и неискусан због простог тамошњег језика, а то је Крћанин Натанаил, звани протопрезвтер и епитроп Васељенске Патријаршије, који је, како изгледа,

⁷ Николај Кавасила није био Митрополит Драча, чак ни Епископ, него је његов стринц Нил Кавасила био Митрополит Солунски.

⁸ Тумачење Св. Литургије од Св. Симеона Солунског читалац може наћи у нашој најновијој књизи о Литургији.

жинео у време када су Венецијанци владали Критом (16-17...). Но и он, мада је толико млађи (од претходник), ни речи не наводи од тог (додатка). У свештеном Катихизису мудрога Николаја Крфског, има нешто мало забележено, то јест само (речи): „*Господе, Који си Пресветиога Твога Духа*“, и ништа више, на што ми одговарамо да је Николај (Крфски) један, а један треба да се сагледава са многима, и особито са старима и Светима, као што су божански Герман, Кавасила и такође овај Симеон (Солунски). Ово кажем као прво. А као друго, кажем да ни овај Николај не изгледа да он то говори, него, како мислим, а и даљи ток речи то сведочи, они који су ову књигу дали у штампу, већ навикнути од Литургије, забележили су то тамо по средини (=на маргини), као да тобоже то недостаје, те се зато види да је то узгред уписано. А да је истина таква, то јест да ни Николај није то написао, очигледно је тиме што се само у молитви Златоустовој види то дописано, док га уопште нема у молитви Василија Великог. Али, и из молитава других Литургија, које нам је, после ове две, мудри Николај штампао, свима је свакако видно да је ово, и овоме слично, каснији изум, и да, када би ово били делови молитава и молби од почетка преданих (у Цркви), које (молитве) свештеник приноси Богу ради Божанског пресуштаствљења, требало је да се нађе и у некој од оних разних Литургија, ако не у (Литургији) Апостолâ, онда макар у Литургијама Отаца, или једнога или двојице од њих. Тако, дакле, када у старим рукописима, и такође још у овом новим књигама Литургија, нема тога (додатка), и ниједан од тумачâ (Литургије) уопште их не наводи, зар није онда сасвим очигледно, а да то ми и не говоримо, да су касније неке незналице и необразовани, по сопственој власти, додали ово у молитве (Светих) Литургија, и надале су то издали и штампано, и тако су то обзнанили свуда?

Да и разне неумесности следују за овим додатком.

Да је, пак, новаторски додатак (προσθήκη νεωτεριστή) ово: „*Господе Који си Пресветиога Духа Твога*“ и остало, јаснији и јачи доказ, мислим, да не може бити од напред реченог доказа старих Литургија и од ћутања тумачâ (Св.Литургије). Ипак, уз ове јасне доказе ми, разматрајући, налазимо да овај додатак рађа и разне неумесности (ατομα διάφορα=rigine бесмислености). И као прво, мада је мало, ипак налазимо да се не одржава граматичка синтакса, и од кварења синтаксе долази и до кварења смисла и значења. Зато што у Литургији Василија Великог, пошто каже: „*Теби се молимо и Тебе њреклињемо, Светији над светима, да благодвољењем Твоје добротне дође Дух Твој Светији на нас и на њредлежеће Дарове, и да их блајослови и освети и ѡкаже*“; затим говори (као додатак): „*Боже, очисти ме грешнога – Господе, Који си Пресветиог Духа Твога...*“ и остало, а затим додаје (из редовне молитве) говорѣћи: „*Хтеб овај учини самими Чистими Устем*“ и остало. И чинста, као нма не мјсто

ше синтаксе, бољерећи овог потпуног переда. Јер, нити се ово „*Боже милосјив ми буди*“ повезује са оним „*покаже*“, нити ово „*чини*“ очувава било какаву повезаност са оним претходним: „*да освети и покаже*“. Јер се не може спојити лични глагол са инфинитивом, нити пак са заповедним начином, то јест са „*милосјив буди*“, или са „*не одузми (од мене)*“, или са „*саздај (умети)*“. Толико је много тај необразовани (поватор) збркао и покварио правилност синтаксе божанскога Оца (Златоуста/Василија), са својим проклетим додатком (τὴν ἐλάρατον προσθήκην του), да почетна синтакса молитве Светог (Оца) јесте ова непосредно: „*и да покаже овај Хлеб – без „чини“ – само Часно Тело Господа и Бога и Сјаса нашег Исуса Христа, и Чашу ову*... и даље, како је и у Литургији Златуствој, оно испред се повезује са овим следећим, и бива једна молитва, овако: „*Ниспошљи Духа Твога Светог на нас и на предлежешће Дарове ове, и учини Хлеб овај Часним Телом Христа Твога, а ово у Чини*“... и тако даље.

Тако су од почетка божански Оци са свом правилношћу саставили своје свете молитве (=Анафору Литургије). А тај најнеобразованији разбио је и покварио правилну и добру синтаксу, и упропастио лепоту и благољепије те изузетне реченице, да би ставио усред тога своје измишљотине. Нарочито је велика штета и квареж настала у молитви (=Анафори) Василија Великог, тако да понегде изгледа сасвим непоправљива, и одводи у бесмисленост синтаксе и у неумесност смисла и значења. Јер нико не може порећи да у Цркви имамо молитве и тропаре који приличе Лицу (Бога) Оца, друге – Лицу Сина, и треће Лицу Светога Духа; и онег друге молитве и тропаре, који се говоре и певају просто (свој) Светој Тројици.

Као прво, одмах на Јутрењу молитве на Шестопсалмију, и оне на Вечерњу, заједнички су упућене Светој Тројици. Зато и они (свештеници) који знају, не стоје пред Иконом Христовом када их читају, како неки други неучко чине, него стоје наспрам Свете Трапезе, испред Олтара, узносећи ум свој ка самој Светој Тројици. А безбројне су оне (молитве) које се узносе посебно и особито Једном Лицу (Свету Тројицу). Као на пример – и да не би одуговлачили у нашој теми – свештеник моли свршавање (Светих) Тајни од Беспочетнога Оца, започињући (у Анафори) издалека са благодарственим (εὐχαριστήριος) химнама. И чуј како он изричито разговара са Личношћу Оца, говорећи: „*Достојно је и праведно Тебе хваљити... јер си Ти Бој неизрециви... Ти и Јединородни Син Твој и Дух Твој Свети*“; и онег: „*са овим блаженим Силама и ми, Владико Човекољубче, кличемо и говоримо: Свети си и Пресвети, Ти и Јединородни Син Твој, и Дух Твој Свети*“. И ово рекавши, и похваливши приповедачки (διηγουστικῶς) према Оцу: како је Јединородни Његов Син, Господ наш Исус Христос, Кога је Он дао на смрт за наше спасење, јућући у коју је имао прелити Себе, прелито светим Својим ученицима

(=са Телом и Крвљу), у спомену смрти (Његове), коју је поднео ради нашега спасења, и рекавши још да и ми, сећајући се те спасоносне заповести, и остало све из Божанског Домостроја, „Теби приносимо Твоје од Твојих, ђо свему и за све“; затим спојено и непосредно, очувавајући сопствени след речи, моли се и преклиње то исто Блажено Лице, то јест Беспочетнога Оца, да са неба пошаље Пресветога Свога Духа да саврши (=освети) предлежеће Дарове, то јест да учини хлеб – Телом Христа, и вино – Крвљу Христа, и то не просто „Христа“, него „Христа Твога“.

Да напишемо и саме те речи: „Још Ти приносимо – то јест Теби Богу и Оцу – ову словесну и бескрвну Службу, и молимо Те и призивамо и преклињемо, истисањем Духа Твоја Светија на нас и на предлежеће Дарове ове, и учини хлеб овај – Частим Телом Христја Твоја, а ово ијџо је у Чаши овој – Часном Крвљу Христја Твоја, ирејтворивши Духом Твојим Светим, ијџо да буде онима који се иречешћују на ипрезвеноси дуице“... и остало даље. Тако исто и у Литургији Василија Великога: „Ти Који јеси Владико“, вели свештеник према истоме самоме Беспочетном Оцу, као што је јасно да изричито каже даље: „Беспочетни, Невидљиви Несхватљиви, Неограничени, Неиromенљиви, Оче Госјода ишеј Исуса Христја“... и остало даље; и онет ниже: „А када дође ијуроћа времена, говорио си нам Самим Сином Твојим, кроз Којеја си и векове сјтворио“... и остало даље; и онет: „Који иоживевши у овоме светју, даде зајовесити сјасења, избавивши нас од обмане идалске, ириведе (нас) иознању Тебе Истинијоја Боја и Оца“... и остало даље. Ово похваливши, и испривавши и овде благодарствено (βιτυροβμενος εβχарιστως) представње страшних Тајни (на Тајној Вечери), што је учинио Својим ученицима, и кроз њих нама, Јединородни Твој Син, Господ наш Исус Христос, долази на крају и до свршавања предлежећих (Дарова), и тако очувавајући и овде сопствени след речи, говори: „Тоја ради, Владико Пресвети, и ми ирешити – и тако даље – Теби се молимо и Тебе иреклињемо, Свети над светима, да блајоноањем доброће Твоје дође Дух Твој Свети на нас и на иредлежеће Дарове, и блајослови их, и освети, и ипокаже: хлеб овај – самим Частим Телом Госјода и Боја и Сјаса нашеј Исуса Христја, и чашу ову – самом Часном Крвљу Госјода и Боја и Сјаса нашеј Исуса Христја, ирејтварајући Духом Твојим Светим.“ А нас све“... и остало редом.

Да пређемо сада и на неумесности (τџι (στολα–неислиелителџи) које настају од овог додатка (=Тројара Змаса). Дакле, не може бити никакве сумње да се ове молитве и мољења (у Анаџири Литургије) посебно односе на Личност Беспочетнога Оца. Али, можда може још неки да сумња да се и овај Тројар

* Речи „ирешити ирешити Духом Твојим Светим“, које су овде ишечене, не припадају Литургији Св. Василија, него свима Златоустову, али их у неким старим рукописним Литургијским иконама и код Василија на овим местима ишечене су ишечене.

(=Трећи час), или ова молитва, што је онај (новатор) ставио усред свештених молитава (Анафоре), односи на Личност Христа? Мислим да нема никога ко може у то да посумња, јер је општепризнато, несумњиво и неоспорно ово: „Господе, Који си Пресветиога Духа Твога, у трећи час испослао апостолима Твојим“, да се то говори особито Христу, и да се ово послање (Духа) односи на Њега. Јер Он Сам изричито то каже: „И другога Утешитеља послаћу вам, Духа Истине“ (Јн.14, 16.26); и опет: „када дође Утешитељ, Кога ћу вам Ја послати“ (Јн.15, 26). То исто на много места и Црква у тропарима целајући говори, и у отпусту Свете Педесетнице каже: „Који је у виду огњених језика с неба испослао Пресветога Духа на Своје свете ученике и Апостоле, Христос Истинити Бог наш“. Дакле, и у томе не остаје никакве сумње да се та молитва (=Тројар 3. часа) особито односи на Личност Христа. А када је, дакле, ово двоје неоспорно и истинито; то јест једно: да се види да свештеник са овим молитавама говори са (Богом) Онем, имајући за циљ да Га умоли да Духом Светим саврши (=освети) ове предлежеће (Дарове); и друго: да ова молитва додатка (=Тројар 3. часа) разговара са Христом и Њега моли да у нама обнови Духа Свога Светога, – када је, велим, ово двоје истинито, ко не види очигледно како, тако изненада и недоследно и неприкладно, прескаче свештеник од једнога на друго, од Лица Оца на Лице Сина? И (још) одустаје од мољења Онога, и моли Овога. И, мада то изненадно и недоследно прескакање, нема никаквог разлога, он, без да заврши једну реч, почиње другу. Но, ако главно неумесно и богохулно јесте то што не моли Христа да пошаље Свога Светога Духа да нас просто освети, као што молимо у Трећи час дана, а овде не тако, него Га молимо да учини хлеб – Часним Телом Христа Свога, а оно што је путиру – Часном Крвљу Христа Свога. И пази (добро), да би схватио оно што многи не примећују. Да то кажемо повезано, да бисмо разоткрили смртоносну змију коју скрива ова (овде неумесно уметнута) наизглед побожна молитва (=Тројар): „Господе, Који си у трећи час испослао Духа Твога Светиога, Њега, Благи, не одузми од нас, него обнови у нама који Ти се молимо, – и учини хлеб овај – Часним Телом Христова Твога, а ово вино је у чаши – Часном Крвљу Христова Твога, претворивши Духом Твојим Светим!“

Чујеш ли, драги мој? “Ти, Христе, Који си послао Духа Твога Светога апостолима Твојим, пошаљи Га данас и нама, и учини хлеб овај – Телом Христа Твога“. – Којега другога Христа тело моли овај безбожни додаток (и ивокоз аити проовћизл) да Христос учини? Колико Христоса имамо? Колико Синова? Колико Домостроја? О, антихристовске ли дрскости! О, екверне ли руке и ума! Како се уеућују неко да говори како је ова молитва и ово мољење такво да не даје (= не ристи) никакву неумесност? Може ли бити горе неумесности од ове, кад се умоли, да Христос? Али, да се види да не даје овај додаток

спости (ατολα=бесмислице), које никад не говоре новатори (οί καινοτόμοι), али их зато православни налазе (σπυλέρα(υμοις=констипацију) као зле породе зле материце њихове новотарије. Према томе, још и ово: пошто су прекинули след (συνέχεια=континуитет) свештених молитава и одвојили оно следеће од онога претходнога (у молитви Анафоре=Епиклезе), и ставили га после, онда се нужно чита као окренуто једноме Лицу (тј.Христу) ово: „Господе, Који си Пресветијога Духа Твога“, са оним, „и учини“, јер и не може да буде другачије, јер управо то и говори, са много надмености, бесловесна и паралоника (=бесмислена) и сасвим нерасудна (таква) „лобожност“: ту се разговара непосредно са Сином, те, дакле, Син се и умољава да учини хлеб— „Телом Сина Твога, а од тога не може бити горег богохуљења и безбожности!

Одакле ли настаде овај додатак; и да је опасно и неопростиво да било ко (ишито) додаје.

Многи се налазе у недоумници: ко се то при дрзнуо да учини тај додатак, и зашто га је учинио? Али, ко би могао да нађе лично тог дрзника? Вероватно нико. Зато да и не тражимо оно што нећемо наћи. Одакле је, међутим, потстакнут онај који је то придодао? Колико ја могу да замислим, узрок му је био овај. Постоји разлика између нас (Православних) и Латина о сиршавању (Светих) Тајни: Латини мисле да саме речи Господње, то јест: „Узмиће, једитће“, и: „Пијће из ње сви“, одмах када их изговори свештеник – хлеб се претвара у Тело Христово, а вино у Крв Христову. Огуда и говоре да не треба свештеникова молитва (тј. Епиклеза); штавише мисле и да је неумесна, јер тобож не верују у свемоћ тих Господњих речи они који се (после тих речи) моле, него они хоће са својом молбом да учине оно што се већ догодило кад су изговорене Господње речи. Ово је укратко мишљење злославних (=јерейника) Латина, и они то толико чврсто држе тако да се усуђују дрзници паписти да оптужују нас Источне како чинимо зло када се молимо после Господњих речи (тј. кад вршимо Епиклезу). И на псевдосабору у Флоренцији паписти су много принуђивали наше Источне (=Православне) да запишу у њиховом сатанском оросу (=одлуци) да и они (=Православни) прихватају латинско мишљење, те да ће убудуће престати сви Источни да се моле после Господњих речи, исповедајући да се само њима савршавају (=освећују) Светиње. Али ипак, на то нису сви једногласно, и први сâм цар (=Јован VIII Палеолог), хтели да пристају, бојећи се (нар) да Цариграђани чују да је цар искварио Литургију Златоустог и Василија, где сви јасно виде (=тају) како су молитве (Светих) Литургија састављене, те да му изазову неки устанак. И не само да нису прихватили ову латинску новотарију, него је цар изповедио Светоме Марку Ефеском и он је наинце доказ да су Свети (Син) ошкро свршивали Светиње, то јест са божанским Призивањима и да Цар (σπυλέρα) не може да

(тако) их освећују. Јер Господње речи свештеник говори казујући повесно (διηρηστικῶς-ириповедајући) Богу и Оцу, хотећи тиме да представи (овако): „Ја, Господе мој, не долазим мојим речима да Ти чиним молбу, него Једнородни Син Твој, Господ наш Исус, Који је ученицима Својим учинио то и то, заповедио је да тако чинимо и ми; Он нам је дао смелост ову да Те замолимо, зато се молимо“... – и тако даље. Тако да нужно, после приповедачког возглашавања (διηρηστικῶν ἐκφώνησιν) Господњих речи, следе и речи Епиклеза (=призивања), то јест мољења – јер *εἰπικλεза* значи молење и прошење –, како су то од почетка саставили они Божански Оци узимајући то из Литургије Јаковљеве, и од осталих Апостола, коју су написали Литургије.

Дакле, пошто постоји разлика такве врсте о божанском пресуштаствљењу (=о Анафори) између Западних (=Латини) и нас Источних (=Православних), изгледа да неки Источни, тобоже ревнител, а уствари неук и нерасудан, хотећи можда да иде насупрот латинској новотарији, није се задовољно *εἰпικлезама* (=молитвом призивања Св.Духа) које садрже Литургије Златоуста и Василија, где о томе и углавном то сâмо моли Бога и Оца, то јест да Он (Светим Духом) претвори предлежеће Дарове у Тело и Крв Хрстову, па је (тај зилот), тобоже занат Франака (εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Φράγκων), ставио и он своје сопствене посебне молбе, то јест познате и јавне и моћне и дејствене у овој ствари, као да није молитва (Анафоре) била способна и довољна, и нарочито дејствена молитва Златоустова, која говори: „Још Ти приносимо ову словесну и бескрвну Службу, и молимо Те, и призивамо, и преклињемо, нисѣишиѣи Духа Твоја Свеѣиѣа на нас и на ове предложене Дарове, и учини хлеб овај“... и остало даље. И опет исто тако и она (молитва) Великога Василија. Али, како изгледа, тај уопште није имао никакав осећај грчког језика, да би схватио да управо само то и јесте оно што новатори Латини не прихатају, и говоре да смо ми то касније додали, то јест молитве (=Епиклезе) Святих (Отаца), које су кроз наскроз *молитва* и *позба*. Или је неки празноглавац (κενόφρων) био још и маштар, који је умислио да и он зна да дода молитву на молитву и мољење на мољење, па је додао веома несмисленост и неумесност, и читав низ многих хула, како смо горе већ показали.

Тај сам, дакле, разлог замислио да је био повод овог неразумног и хулног додатка. И најпре је можда онај то говорио само својим устима, када је литургиисао, као што се и данас многи не задовољавају овим (молитвама), него говоре још и друге сувишне. Затим је уследило да додаток напнше и у своју књигу Литургије, а онда су следећи, напнавши то и мислећи да је богонадахнуто, те имајући га при руци, пренели и у штамплу (тј. штампали у Службеним). Овај додаток мнрине да је најпре настао или на Криту, или у Венецији.“

Али, како може свако да има толику власт да може да говори и додаје у Божанску Литургију штогод му се учини да је добро? И особито, (да дода) на такво место где ће да расеца и прекида континуитет (*-целитур*) лика најсвештенијих молитава, које су састављене са свом мудрошћу Пресветога Духа, и које су са крајњим поштовањем и чашћу држали сви претходни векови, и које су добиле своју потврду и сигурност од свих Светих и Васељенских Сабора, и просто речено од све Католичанске (=Саборне) Цркве од краја до краја васељене? Колико је до мог мишљења, онај који је то учинио, или други који чини друго нешто слично, грешни слично ономе који додаје или одузима нешто од Светог Символа Вере. Јер, као што је Символ опште мереило вере свих хришћана, тако су и Божанске Литургије Златоуста и Василија Великог најопштије место (*κοινωτάτος τόπος=најзаједничкији начин*) и правило свих Цркава у свету – како се свршавају (Свете) Тајне. И како тамо (у Символу), тако и овде (у Литургији), додаток би показивао несавршенство до сада оних божанских молитава (у Литургији), и доносно осуду оних најсавршенијим и најмудријим Јерарсима и Учитељима Католичанске (=Саборне) Цркве, како тобоже они нису (нас) учили са свим доличним савршенством освећење (Светих) Тајни.

Да је неопходно да се ово (*=dogmatik*) не говори.

И да Црква треба да предвиди исправку овога, и још много другог. Дакле, драги мој, потребно је да већ закључимо (ову нашу) реч и да изричито кажемо да свештеник не треба ово (*=dogmatik* *Тројара 3 часа*) уопште да говори, пошто су доказани додатци туђи и неприродни, а уз то још су и хуле и презирања Светих (Отаца). Нема потребе уопште да и ово допамо: да сваки свештеник, који има осећај и савест и поштовање према божанским Учитељима (=Светим Отцима), никада не прихвата да чини толику неправду Истини (Божјој). Треба, међутим, и наша Света Црква да предузме бригу да неизоставно, са апостолском влашћу којом је богата, учини свеопшту исправку овога (*παράδοσιον τῆν τοῦτοῦ διόρθωσιν*) и да наложи строге епитимије да се убудуће нико не усуди да дода ни најмању ствар. Јер, замисли, драги мој, онај први сâм је додао само „*Господе Који си Пресвештога Твоја Духа*“ (=Тројар 3 Часа) и следећа два стиха: „*Срце чистѿо*“ и „*не одбацаи ме од лица Твога*“ – само ове додатке налазимо (придопате) у старим Литургијама и Евхологијама. У новијим пак налазимо и: „Благословен си, Христе Боже наш“, и: „Јерда еписхед јазник елија“ (Тројар и Коинѿик Св. Духа), мада се ту садрже хвале и славословља, а не молитве и мољења, чијим постоји потреба у садашњем часу (тј, у Анафори Литургије)

Мишљења сам да кроз мало времена кастрик, питоњи (сведбеници нова-

човекољубље на земљи јави се", јер је Његов сав Домострој; и (такође): „Подигох очи своје на горе“, како ми се десило да сам чуо (од неких). И оно: „Господе, услши молитву моју, и запај мој нека дође Теби“, и други безбројни и до бескраја досежући (додатни), како свакога усхтедне да набеди његова неразумна побожност да то говори.¹¹

Зато, брате, неопходно је да наша Света Црква најпре очисти *Евхолоџион* од ових накнадно учињених, бољерећи накнадно уведених (додајака), које су током времена посејали дреки и неукни, а додајмо – и зломислећи (*-јерејички неспројени*).

Јер, како да није зломишљење (*-јерес*) латинско тумачење, које говори да ђакон треба заједно са јерејом да показује (руком) Дискос и Путир, када говори Господње речи, то јест: „*Узмиће, једитће*“, и: „*Иђите из ње сви*“?¹² Латиномислећи (новатор) је сигурно формулисао то тумачење, како они, како смо већ показали, тако верују да се тим речима (Господњим) свршавају Светиње. И још горе, да се у неким штампаним (Службеницима) налази да свештеник тада и благосиља и једно и друго (тј. Дискос и Путир). И олет после (тога) пише да благосиља и када врши *Епиклезу* (=призивање Св. Духа), што је заиста латиномислеће тумачење, јер прави Латин не прихвата то друго благосиљање.

Зар није требало од давних времена, најпре и одмах, још у почетку, да су очишћене и исправљене (књиге), да их не виде неукни свештеници наши, и да греше невољно сироти, мислећи да су то обрасци и предања Католичанске (*-Сабарне*) Цркве? Такво латинско зломишљење јесте и освећење Дискоса и Путира и свештених и часних Икона, како показује свештени Доситеј Јерусалимски у књизи о Патријарсима Јерусалимским: да је и јед-

¹¹ Свети Агвнатије Пароски овде мисли на новије обичаје појединих свештенослужитеља да додају, као за себе, разне додатне молитве, стихове псалма, црквене песме итд., у току неких момента Свете Литургије, нпр. при кађењу, или пред Причешће (што чине данас и Грци, и Руси, и Срби – их „судивше побожности“), а што је све сувишно, често несудивно. – Примера ради: мало-мало на се убације: „Боже, милостив буди мени грешноме!“ Или: пред Причешће се, у старим рукописима, читало само „Вечери Твојеја тајнија“, затим је додато и „Верујем, Господе, и исповелим“, а данас код Грка, ич и Руса и Срба, додаје се још неколико молитава из Поретка припреме за Причешће – и још се то и штампа у Службенику! (А у руском Архијерејском Чиновнику су избацили, и не долажу при новим штампањима, да треба Причешћивати верни народ!). – Уопште, тенденција латинона, „упутстава“, „рубрика“, додатних молитава или тролара, треба да престане, и да се вратимо јединствениости старих рукописних Службеника. (Најновија издања *Службеника* Св. Синода Грчке Цркве (2004, 2007.) узимају број „рубрика“, али још увек задржавају неке касније додатке (варшани, не и *Тролар 3. часа*).

¹² И овај се обичај, најчешће, држи данас код неких Руса, Срба, Грка, а уствари је латински, унијатски утицај. Јер, у време говорења Христових речи „*Узмиће - једитће*“... Свети Дароци хлеба и вина још пишу Тело и Крв Христови, него, како јасно каже молитва у Василијевој Литургији, која доноси неке тих речи, то су „предобријаци“ (додатни) Тело и Крв Христове, и тек ће се *Епит*

но и друго противло одлучи Светог Васељенског Седмог Сабора. И да су то нарочито, по себи, новотарије и измишљотине папе антихриста.

Шта да кажем за скверно и богокажњиво и на зло измишљено братимљење? Слушај, драги мој, па да се дивиш бестидности и небогобојазности онога који је то штампао. Треба знати, вели тај, да ова служба (=чим братимљења), иако је црквеним и царским законом забрањена да се врши, али смо је ми ипак наштампали, као што смо је и у многим другим књигама нашили. Чујеш шта говори триклету? Признаје да је забрањена и од црквеног и од царског закона, па и поред свега тога, сасвим не уважавајући божанске одлуке, опет као из пизме (-пизма), ставио је то у штампу (тј. штампао у *Евхолохију-Требнику*)! Зар не би, дакле, требало овде да се распали праведни гњев Цркве против тога најбезаконијег штампара? Јер је он, по противности, слабак (γλυκῆς=смиштан)!¹³ Да кажем и да је требало за његову самовољу да буде кажњен, и та књига да се осуди, заповедивши свештеницима посвуда да је не купују.

Дакле, оно што се тада није урадило, свагда је време да буде (урађено), то јест да се предузме старање да се избаци напоље све противно и неприхватљиво за Цркву, и, пошто томе дадне сву правилност и чистоту, како треба, да се заповеди да се то штампа, да се то свуда употребљава, или купује ново, или исправљено по изворном (тексту), то јест потврђено (предањем) од старине. И истовремено да се, са страшним спитимијама, одузме власт од свакога, да се у будуће не усуди неко да додаје и да штампа мимо већ одобренога, чак ни (нешто) најмање.

То сам рекао неким Архијерејима да изнесу то Светом Синоду, молећи да он предузме то старање, и у другим Црквеним књигама, а нарочито у *Евхолохију* (=Молитвослову-Требнику), који тако велике ствари садржи, а толико других је искварено. Рекох, али реч (моја) није ушла (у уши), него је остала изван и бездејатна, као тобоже сувишна.

И ја (ево) учиних само оно што је у мојој руци, јер тако ме удостоји љубав твоја.

Превео са јелинског:
ейнской Аѳанасије Јевѣѣѣ